

Ekonomiskt bistånd

Riktlinjer för ärendehandläggning

Dokumenttyp Riktlinjer	Dokumentnamn Ekonomiskt bistånd – Riktlinjer för ärendehandläggning	Gäller från datum 2014-01-23
Beslutat av Socialnämnden	Ansvarig för dokumentet Socialförvaltningen, Kansliet	Reviderad 2015-06-26 2018-10-23
Dokumentinformation Syftet med riktlinjerna är likabehandling när det gäller bidragsnivå och förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd. Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå och ska ge stöd och vägledning i ärendehandläggningen. Individuell behovsprövning ska alltid göras.		

Ekonomiskt bistånd

Riktlinjer för ärendehandläggning

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	6
1.1 Riktlinjernas syfte och tillämpning	7
1.2 Utgångspunkter för arbetet.....	7
1.3 Barnrättsperspektivet.....	8
1.4 Våld i nära relationer	9
1.5 Samverkan	9
1.6 Lex Sarah	9
1.7 SIP – Samordnad individuell plan	9
2. INTRODUKTION TILL EKONOMISKT BISTÅND	11
2.1 Hjälptill självförsörjning	11
2.2 Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd	11
2.3 Avslag på ansökan om försörjningsstöd	12
2.4 Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd.....	12
2.5 Noggrannhet vid handläggningen	13
2.6 Förebygga felaktiga utbetalningar.....	13
2.7 Korrekta registreringar i verksamhetssystemet	13
3. FÖRSÖRJNINGSTÖD	14
3.1 Riksnorm.....	14
3.1.1 Hushållstyper.....	15
3.2 Förhöjning av normen	16
3.2.1 Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar.....	16
3.2.2 Merkostnader för umgänge med barn	17
3.2.3 Merkostnader vid sjukhusvård	17
3.3 Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad	17
3.3.1 Boende och boendekostnader	17
3.3.2 Hushållsel	20
3.3.2 Hemförsäkring	20
3.3.4 Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa	20
3.3.5 Resor till arbete, studier eller annan daglig sysselsättning	21
3.3.6 Försörjningsstöd vid vistelse på institution/stöd-/omvårdnadsboende.....	21
3.3.7 Avgift vid sjukhusvård.....	21

3.4 Nödprövning och akut bistånd	21
3.4.1 Vid avslag på försörjningsstöd	21
3.4.2 Sökanden har haft tillräckliga inkomster	21
3.4.3 Personer som tillfälligt vistas i kommunen	22
3.5 Övrigt reducerat försörjningsstöd	22
4. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT	23
4.1 Begravningskostnad	23
4.2 Dator och internetuppkoppling	23
4.3 Diskmaskin	23
4.4 Flyttkostnader	24
4.5 Fritidsaktiviteter för barn	24
4.6 Färdtjänstavgift	24
4.7 Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	24
4.8 Glasögon eller kontaktlinser	24
4.9 Hemtjänstavgift	24
4.10 Hemutrustning	25
4.11 Juridiska kostnader	25
4.12 Avgifter för ID-handlingar m.m.	25
4.13 Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet	25
4.14 Köavgifter	26
4.15 Läkarvård och medicinkostnad	26
4.16 Magasineringskostnad	26
4.17 Psykoterapikostnader	26
4.18 Resor utöver arbetsresor	26
4.18.1 Rekreativresor	26
4.18.2 Skolkort – SL	27
4.18.3 Lägerverksamhet och liknande för barn	27
4.18.4 Resor i samband med umgänge med barn	27
4.18.5 Resa till begravning	27
4.18.6 Återföreningsresor	27
4.18.7 Återvändningsresor	28
4.19 Skulder	28
4.20 Spädbarnsutrustning	28
4.21 Tandvård	29
4.21.1 Akut tandvård	29
4.21.2 Nödvändig uppehållande tandvård	29

4.22 Tvättmaskin	30
5. OLIKA GRUPPERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNINGSTÖD	31
5.1 Arbetslösa	31
5.1.1 Arbetslösa efter uppsägning på egen begäran	33
5.1.2 Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning	33
5.1.3 Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa.....	33
5.2 Personer med sociala och medicinska problem	34
5.2.1 Personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom	34
5.2.2 Personer med missbruksproblem.....	34
5.2.3 Personer med psykisk ohälsa.....	35
5.3 Studerande	35
5.3.1 Ungdomar under 21 år som går i skolan	36
5.4 Personer 65 år och äldre	36
5.5 Företagare	36
5.6 Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	37
5.7 Utomeuropeiska medborgare	38
5.7.1 Personer utan uppehållstillstånd.....	38
5.7.2 Personer med uppehållstillstånd.....	38
5.7.3 Nyanlända.....	38
5.7.4 Asylsökande.....	38
5.8 EU-medborgare	39
5.8.1 Upphållsrätt.....	39
5.8.2 EU-medborgares rätt till bistånd	42
6. ANVISNINGAR FÖR HANDLÄGGNINGEN.....	43
6.1 Information.....	43
6.2 Ansökan	43
6.2.1 Samtycke	43
6.3 Företrädare.....	44
6.3.1 Ombud.....	44
6.3.2 Anhörig eller närstående	44
6.3.3 God man och förvaltare.....	44
6.4 Tillgångar	44
6.4.1 Bil.....	44
6.4.2 Bostadsrätt eller villa	45
6.4.3 Annat fastighetsinnehav.....	45
6.4.4 Bankmedel, aktier, obligationer	45

6.4.5 Bosparande.....	45
6.4.6 Pensionssparande.....	45
6.4.7 Barns tillgångar.....	45
6.5 Inkomstberäkning.....	45
6.5.1 Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet	45
6.5.2 Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet.....	46
6.5.3 Överskjutande inkomst från tidigare månader	46
6.5.5 Arbetsinkomst för skolungdomar.....	46
6.6 Dokumentation.....	46
6.7 Beslut som löper över flera månader	47
6.8 Avslagsbeslut och överklagande.....	47
6.8.1 Avslagsbeslut	47
6.8.2 Överklagan.....	47
6.9 Återsökning och återkrav av beviljat ekonomiskt bistånd.....	47
6.9.1 Återsökning hos Försäkringskassan enligt Socialförsäkringsbalken	47
6.9.2 Återkrav enligt SoL.....	48
6.10 Ersättningstalan.....	49
6.10.1 Kraveftergift.....	50
6.11 Anmälan vid misstänkt bidragsbrott	50

1. Inledning

Det är kommunens socialnämnd som ansvarar för handläggningen av ekonomiskt bistånd och i Haninge utförs arbetet av socialförvaltningens avdelning Vuxen. Lagar som främst reglerar verksamheten är socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och kommunallagen (KL). Dessutom omfattas regler i en rad andra lagar som bidragsbrottslagen (BidrL), lagen om underrättelseskyldighet, äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, föräldrabalken (FB), hälso- och sjukvårdslagen (HSL), socialförsäkringsbalken med flera.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är utöver lagstiftningen styrande och vägledande för arbetet. Socialstyrelsens handböcker om ekonomiskt bistånd och om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten bör varje handläggare ha tillgång till.

- SOSFS 2013:1 Allmänna råd om Ekonomiskt bistånd. Tillhörande handbok *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2013).
- SOSFS 2014:5 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Tillhörande handbok *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* (2015).
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Tillhörande handbok *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd* (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2012).
- SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah. Tillhörande handbok *Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah* (2013).
- SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. Tillhörande handbok *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2015).
- Socialstyrelsens vägledning - Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området (2014)
- Socialstyrelsens vägledning - Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd (2003)
- Socialstyrelsens vägledning - Vräkningsförebyggande arbete – stöd till socialtjänsten och andra aktörer (2008)
- Socialstyrelsens vägledning - Brottsoffer och deras närstående - socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp (2012)
- Socialstyrelsen vägledning - Stöd till anhöriga – vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap 10 § socialtjänstlagen (2013)

Därutöver regleras verksamheten även genom kommunens övriga riktlinjer och styrdokument, de viktigaste listas nedan.

- Socialnämndens reglemente
- Socialnämndens delegationsordning
- Socialnämndens dokumenthanteringsplan
- Policy mot våld i nära relationer

- Tillgänglighetsvägledning, Lätt och rätt för alla – Vägledning för dig som arbetar i Haninge kommun – Så här tillämpar vi FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar
- Rutin för hantering av lex Sarahbestämmelserna i socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

1.1 Riktlinjernas syfte och tillämpning

Syftet med riktlinjerna är likabehandling i kommunen när det gäller såväl bidragsnivå och förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd som insatser som ska erbjudas från socialtjänsten. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning för arbetet. Riktlinjerna anger vad som är skäligen levnadsnivå men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt SoL ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiverar detta avsteg från riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar. Beslutsrätt i ärenden om ekonomiskt bistånd stadgas i socialnämndens delegationsordning.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov som kan tänkas uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol måste fortlöpande beaktas. Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsen och rättsdatabasen.

Riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd är fastställda av socialnämnden och ska revideras årligen eller vid behov.

1.2 Utgångspunkter för arbetet

Reglerna i SoL innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sina behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig hjälp. Grunden är därför att den enskilde ska klara sin försörjning på egen hand genom lönearbete, inte genom ekonomiskt bistånd. Därför ska den som är arbetslös och söker försörjningsstöd erbjudas ett strukturerat stöd i att söka arbete för att på så sätt uppnå egen försörjning. Det är detta som menas med att biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv.

Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skäligen levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare på orten har råd att kosta på sig. Vad som är skäliga kostnader när det gäller de dagliga levnadsomkostnaderna inom ramen för riksnormen finns angivet i lagen. Vad som kan anses vara skäligen levnadsnivå utöver riksnormen anges i lagen och i föreliggande riktlinjer. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som övrigt ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt.

Försörjningsstödet regleras i 4 kap 3 § SoL och består av riksnorm och skäliga kostnader utanför riksnormen. Livsföring i övrigt avser alla de olika behov den enskilde kan ha och för vilka han/hon kan ha rätt till ekonomiskt bistånd för att tillförsäkras en skäligen levnadsnivå.

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller göra en akut bedömning. Väntetiden vid nybesök bör inte överstiga två veckor. Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska tillhandahållas. En helhetsbedömning av den

sökandes behov och förmåga ska alltid göras. Finns det behov av flera typer av bistånd är det förvaltningens sak att samordna allt bistånd som ges.

1.3 Barnrättsperspektivet

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd till hushåll med barn ska FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, särskilt beaktas. Barnkonventionen består av 54 artiklar varav fyra artiklar beskriver konventionens principer; icke diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätt till liv och utveckling (artikel 6) samt åsiktsfrihet och rätten att bli hörd (artikel 12). Två av barnkonventionens huvudprinciper finns införda i SoL:

- När åtgärder rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver (1 kap. 2 § SoL).
- Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad (11 kap.10 § SoL).

När beslut rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas och i ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas och dokumenteras innan beslut fattas.

Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet. Det är dock mycket viktigt att i samarbete med föräldrarna uppmärksamma barnets behov och situation med tydlig koppling till den ekonomiska situationen. Arbetet i barnfamiljer med långvarigt ekonomiskt bistånd ska fokusera på att ge familjerna stöd till att bli självförsörjande. Att föräldrarna kommer igång i arbete kan vara det bästa ur ett barnrättsperspektiv.

Ett barnrättsperspektiv innebär bland annat följande:

- Vid behov göra hembesök, i samråd med föräldrarna, för att bedöma vilket bistånd som familjen behöver med hänsyn till barnets behov.
- Vid behov och i samråd med föräldrarna tala med barnet, med beaktande av dess ålder och mognad, för att bedöma vilket bistånd familjen behöver med hänsyn till barnets behov.
- Bedöma barnets bästa utifrån en helhetsbedömning med stöd av till exempel riktlinjer, barnkonventionen och med hjälp av de kunskaper som finns om barn och barns behov.
- Upprätta en planering för hur självförsörjning ska uppnås för föräldern där barnets situation ingår.
- Bevaka barns behov inom särskilt viktiga områden, till exempel boende, umgänge med föräldrar, hälsa, fritidsaktiviteter och ungdomars ferieinkomster.
- Dokumentera hur barnets behov beaktats, vilka eventuella överväganden som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Detta gäller både negativa och positiva beslut.

1.4 Våld i nära relationer

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushåll i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får den sökandes ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, det vill säga om den enskilde själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose det ekonomiska behovet.

I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till partners försörjningsskyldighet är olämpligt i det akuta skedet. Vid handläggning av ekonomiskt bistånd läggs ärendet vanligtvis upp på hushållet i verksamhetssystemet men i samband med våld i nära relationer bör man istället lägga upp separata akter på vardera parterna.

Se vidare förvaltningens rutiner för arbetet mot våld i nära relationer.

1.5 Samverkan

Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

Väl utvecklad samverkan med andra myndigheter och samarbetsparter ska eftersträvas och ske utifrån den enskildes behov. Viktiga samverkansparter inom ekonomiskt bistånd är exempelvis arbetsförmedlingen, försäkringskassan och landstinget. Internt inom kommunen är samverkan med andra nämnder och samverkan mellan olika enheter och verksamheter inom den egna nämnden av särskild vikt.

1.6 Lex Sarah

Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten är skyldig att genast rapportera om han/hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande som rör den som får eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten. För detta finns särskilda riktlinjer och rutiner. Se vidare i kommunens rutin för hantering av lex Sarahbestämmelserna i SoL och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

1.7 SIP – Samordnad individuell plan

Av 2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen, framgår att kommunen tillsammans med landstinget utan dröjsmål ska upprätta en individuell plan om den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och landstinget, om kommunen eller landstinget bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda samt om den enskilde samtycker till att planen upprättas. Planen ska upprättas tillsammans med den enskilde när så är möjligt. Den enskildes närstående ska ges möjlighet att delta i planen om det är lämpligt och om den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå:

- vilka insatser som behövs
- vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för
- vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller landstinget

- vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen

2. Introduktion till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag:

- Hjälpa människor att finna vägar till självförsörjning.
- Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden.

Nedan följer en kort beskrivning av de viktigaste områdena inom handläggningen av ekonomiskt bistånd.

För fördjupning se respektive avsnitt i kapitel 3-6.

2.1 Hjälp till självförsörjning

Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stöttas för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor sätts i fokus, snarare än oförmågor. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på bidrag framför att ta ett arbete. Den som inte kan arbeta ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet. Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden.

Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga. Vid arbetsträning inom exempelvis barn- och äldreomsorg ska det alltid göras en bedömning av om arbetsträningen är lämplig också utifrån kvalitetskraven i verksamheten. De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning. Detta innebär att individen kan få välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete. Arbetssättet ska vara strukturerat och en genomförandeplan ska alltid upprättas där det framgår vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Genomförandeplanen ska regelbundet följas upp och insatsens resultat ska utvärderas. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång. Nya insatser kan då beslutas.

2.2 Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen av dessa personer är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt. Den som sökt arbete på ett strukturerat sätt under en tid utan att få ett arbete ska erbjudas insatser för att öka den enskildes möjligheter att få arbete.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande stå till arbetsmarknadens fulla förfogande. Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven på arbetsförmedlingen och aktivt söker arbete samt vid behov deltar i arbetssökarverksamhet, praktik, av kommunen anordnad arbetsverksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats i enlighet med upprättad genomförandeplan.

För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande såsom allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa. Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten och/eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Personer med sjukskrivning som behöver försörjningsstöd ska kunna få samma insatser som sjuka med sjukpenning. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. För att arbetsförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter. Insatser ska erbjudas i samverkan med berörda vårdgivare. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsförmåga krävs medverkan till att erhålla ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

2.3 Avslag på ansökan om försörjningsstöd

Om den sökande/medsökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet.

Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd. En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Den enskilde kan då ha rätt till reducerat försörjningsstöd, för exempelvis mat och hyra.

Ett avslagsbeslut innebär oftast att den sökandes livsvillkor påverkas, och även när försörjningsstödet avslås helt eller delvis bör alla lämpliga insatser och stöd till egenförsörjning sättas in. Såväl bifallsbeslut som avslagsbeslut ska motiveras och delges den sökande.

2.4 Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättssäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras.

Följande frågeställningar ska utredas:

- Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?

Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän såsom försäkringskassan, landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.

- Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?

En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.

- Vilket bistånd ska beviljas?

Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och kommunens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

2.5 Noggrannhet vid handläggningen

I uppdraget ingår även att aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd genom noggrannhet vid handläggningen. Handläggningen ska präglas av tydlig information, grundliga kontroller och korrekt dokumentation och registrering i verksamhetssystemet.

2.6 Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller före utbetalning.

Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden.

2.7 Korrekta registreringar i verksamhetssystemet

För att möjliggöra resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för registrering av alla uppgifter i verksamhetssystemet följas noggrant. Det gäller såväl uppgifter i samband med biståndsansökan, som försörjningshinder, ändamål, avslutsorsaker med mera.

3. Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Försörjningsstöd består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd till skäligen kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

3.1 Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör den så kallade riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju budgetposter för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika normposterna bygger på Konsumentverkets beräkningar.

Följande poster ingår i normen:

- *Livsmedel*

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare med mindre förpackningar.

- *Kläder och skor*

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor under hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemtvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår.

- *Lek och fritid*

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till. Aktiviteterna gäller både inomhus och utomhus, viss motion och kultur. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för att till exempel gå på bio, lyssna på musik, läsa böcker, dansa eller gå på diskotek och besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök med mera. I posten ingår också cykel, skidutrustning för längdåkning och skridskor. För yngre barn beräknas att cykel och skridskor köps begagnade.

- *Barn och ungdomsförsäkring*

Denna normpost ingår endast i normerna för barn och ungdom.

- *Hälsa och hygien*

Avser kostnader för den personliga hygien, till exempel tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som exempelvis plåster och solskyddsmedel ingår. Kostnaderna omfattar även hårklippning.

- *Förbrukningsvaror*

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, till exempel disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

- *Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.*

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och mobiltelefonsamtal. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev.

Normen för gemensamma hushållskostnader ska täcka kostnaderna för förbrukningsvaror, dagstidning, telefon och TV-avgift. Normbeloppet kan disponeras på det sätt som hushållet finner lämpligast och utifrån hushållets egna specifika behov.

3.1.1 Hushållstyper

Riksnormen beräknas olika beroende på hushållstyp.

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. Mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär t.ex. att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas.

Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, t.ex. vuxna barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma eller vänner eller nära släktingar som delar lägenhet. För denna grupp används en särskild norm som är beräknad utifrån storleken på hushållet, s.k. sammanboende-var-för-sig-norm. Konstruktionen på denna norm innebär att de personliga kostnaderna inom normen beviljas som för ensamstående, men de hushållsgemensamma kostnaderna beviljas endast med den andel av hushållet som den sökande utgör, barnen inräknade.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till max 2 månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi. Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se nedan om *Gifta men inte sammanboende*, gäller den även efter parterna flyttat isär.

Gifta men inte sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Ett undantag kan göras för makar som ansökt om skilsmässa och som exempelvis har dubbla boendekostnader. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevåldssituation, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer. Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas inte med hushållsgemenskap. För att betraktas som inneboende ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden och den inneboende ska inte tillhöra någon av ovanstående hushållstyper. Dessa personer ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som t.ex. telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underårige själv blir förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn. Vid giftermål övertar make/maka försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken/makan inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

Gymnasiestuderande ungdom med eget hushåll

Om en gymnasiestuderande ungdom har eget boende ska socialtjänsten normalt inte ta hänsyn till den extra kostnad det innebär. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc. Föräldrar med barn som bor växelvis ska ansöka om underhållsstöd hos Försäkringskassan. Beträffande umgängesbarn se under kapitel 3 och avsnitt ”Merkostnader för umgänge med barn”.

3.2 Förhöjning av normen

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning av normen:

3.2.1 Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Som särskild kost räknas enbart glutenfri kost och kost fri från mjölkprotein. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas. Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas

med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och inte innebär någon merkostnad.

3.2.2 Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för 4 dagar per månad samt ytterligare 30 dagar per år fördelat på lov och semester och omfattar normposterna livsmedel, förbrukningsvaror, lek och fritid, hälsa och hygien. Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av intyg från boföräldern. Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande föräldrarnas normberäkning. Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet om Resor i kapitel 4.

3.2.3 Merkostnader vid sjukhusvård

Patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm. Se även avsnittet om Avgift vid sjukhusvård i kapitel 3.

3.3 Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa budgetposter med undantag av boendekostnad.

3.3.1 Boende och boendekostnader

Generellt

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek. Som stöd för bedömningen av boendekostnader ska försäkringskassans norm för genomsnittshyra vara vägledande, men får inte ses som ett tak då individuella bedömningar ska göras. Den högsta godtagbara hyresnivån enligt försäkringskassans norm för boende bör dock inte överskridas annat än om synnerliga skäl bedöms föreligga. För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska kunna göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående månads boendekostnad är betald. Vid oklara boendeförhållanden bör hembesök göras för att utreda boendesituationen.

Hyresrätt

Ekonomiskt bistånd utgår till den faktiska boendekostnaden, förutom om bostaden är oskäligt stor eller dyr. Avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran godtas inte. Inte heller avgift för medlemskap i hyresgästförening godtas. Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte godtas.

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd inte bedöms vara tillfälligt (rådrumstid högst fyra månader) ska den sökande uppmanas sänka bostadskostnaden. När socialtjänsten ålägger en sökande att byta till ett billigare boende och talar om att man efter en viss tid inte längre kommer att acceptera den nuvarande boendekostnaden, innebär det ett

förvaltningsrättsligt beslut som kan överklagas och därför ska en besvärshänvisning bifogas åläggandet.

Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för till exempel skolgång, barnomsorg, socialt nätverk.
- Sökandens ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara av en flyttning.
- Sökandens möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid byte på grund av exempelvis arbetslöshet, betalningsanmärkningar.
- Bostadens bytesvärde.
- Sökandens möjlighet att i framtiden med egna inkomster själv klara den höga hyran.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin bostadssituation ska skälig tid ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt sänka boendekostnaden. Skälig tid är fyra månader som kan förlängas om sökanden under denna tid påbörjat byte av bostaden. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sägs om högsta godtagbara hyreskostnad.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndsperiod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten ska den tidigare lägre hyran beviljas.

Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt och villa kan ses som realiserbart kapital. En bedömning behöver göras där hänsyn tas till eventuella lån på bostaden, bostadens värde och sökandes möjligheter att få annat boende. Om det bedöms att försäljning ska ske ska rådrum beviljas under fyra månader. Bevakning ska ske att försäljningen initieras. Värdering kan ske med hjälp av mäklare.

Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för villa ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld. Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70 procent av räntan som kostnad. Sökande med lån på bostad alltid ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning.

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälighetsstandard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas. Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation ska begäras in, men kan inte uppställas som krav för rätt till försörjningsstöd.

Om andrahandskontraktet inte är godkänt av fastighetsägaren är det viktigt att kontrollera kontraktets riktighet, att lägenheten existerar, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande ska uppmanas att folkbokföra sig på adressen, eftersom man enligt folkbokföringslagen ska vara skriven där man bor och vistas.

Inneboenderum

Vad som anges i detta avsnitt gäller inte inneboende hos nära släkting eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap. För att betraktas som ett separat hushåll i normberäkningssammanhang ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärd. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälighets. Vid inneboende hos någon är det viktigt att kontrollera avtalets riktighet, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande ska uppmanas att folkbokföra sig på adressen, då man enligt folkbokföringslagen ska vara skriven där man bor och vistas.

Delad lägenhet

När syskon, nära släktingar eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende. Vid prövning av försörjningsstöd när sökanden delar lägenhet ska nettohyran delas på antal boende i lägenheten, inklusive barn.

Vuxet hemmaboende barn

Vad gäller ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyresdel till föräldrarna är huvudregeln att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som har försörjningsstöd eller som annars skulle bli i behov av det, vilket kan bli aktuellt på grund av att förälders bostadsbidrag minskar eller dras in.

Hyresdel beviljas om den sökande tidigare en period själv betalt hyresdel. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Vid bedömningen av hyresdel är utgångspunkten försäkringskassans beräkningsgrund vid bedömning av rätten till bostadsbidrag.

Förälder boende hos barn

Förälder som bor hos barn beviljas hyresdel oavsett om barnet skaffat större bostad för ändamålet eller inte. Hyresdelen beräknas som för hemmaboende vuxet barn enligt ovan.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i andra hand, hotell eller liknande. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Tillfälligt boende beviljat av socialtjänsten

Om en sökande helt saknar möjlighet att själv ordna sin boendesituation kan socialtjänsten bevilja tillfälligt boende på vandrarhem eller liknande. I de fall socialtjänsten beviljar tillfälligt boende ska detta noggrant dokumenteras och regelbundet följas upp. Den eller de sökande som beviljas tillfälligt boende ska erbjudas stöd i att söka egen bostad och en planering ska göras och föras in i genomförandeplanen om vad den enskilde förväntas göra för att lösa sin boendesituation.

3.3.2 Hushållsel

Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad. Till stöd för bedömningen kan Konsumentverkets beräknade förbrukning av hushållsel vara vägledande, men en individuell bedömning ska alltid göras.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och sammanboendenorm utifrån hushållsstorlek används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för. Övriga i hushållet kan beviljas bidrag till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer i hushållet, inklusive barn.

3.3.2 Hemförsäkring

Försörjningsstöd till grundförsäkring beviljas till faktisk skälig kostnad. Som stöd för bedömningen av skälig kostnad kan Konsumentverkets beräknade kostnad för hemförsäkring användas.

Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplusförsäkring med mera ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring. Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, till exempel unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring. I utredningsskedet ska kopia på försäkringsbrevet uppvisas.

I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas att betala månadsvis.

3.3.4 Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

3.3.5 Resor till arbete, studier eller annan daglig sysselsättning

Bistånd till SL-resor beviljas inom ramen för försörjningsstödet om behov av resa föreligger för att kunna arbeta, studera eller för att kunna delta i annan daglig sysselsättning.

3.3.6 Försörjningsstöd vid vistelse på institution/stöd-/omvårdnadsboende

Under institutionsvistelse beviljas fickpengar under förutsättning att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Fickpengar är summan av posterna kläder, skor, fritid, lek och hygien samt telefonkostnad i riksnormen. I vissa fall kan även kostnaden för bostad under placeringstiden beviljas. Detta för att den sökande efter vårdtiden inte ska stå utan bostad.

3.3.7 Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

3.4 Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om en sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vad som är en nödsituation och ett akut behov måste bedömas från fall till fall. Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet, och deras situation ska särskilt uppmärksammas.

3.4.1 Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för att vara berättigad till försörjningsstöd ska ett avslagsbeslut fattas. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd. En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Efter bedömning i det enskilda fallet, kan den sökande ha rätt till reducerat försörjningsstöd för att tillgodose basala behovsposter för livsuppehållet inom försörjningsstödet såsom exempelvis mat och hyra för att ge sökanden möjlighet att reda upp den omedelbara situationen.

I familjer med barn där förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd inte fullt ut kan utredas, till exempel då make/maka vistas utomlands och inte kan eller vill komma till Sverige, men där familjen i övrigt uppfyller rätten till försörjningsstöd, kan fullt försörjningsstöd beviljas från och med månad fyra. Detta med hänvisning till barnets bästa.

3.4.2 Sökanden har haft tillräckliga inkomster

Situationer kan uppstå där den sökande har haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna inkomster eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till sitt uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan extra bidrag tillfälligt beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven såsom exempelvis mat och bostad för att ge sökanden möjlighet att reda upp den akuta situationen. Bidrag registreras i detta fall som övrigt ekonomiskt bistånd.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör ändå följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?
- Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation.

Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling. En orosanmälan ska då göras.

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då det är uppenbart att beskrivningen av en situation inte stämmer.

Till personer med psykisk ohälsa eller som har ett pågående missbruk, och där socialtjänsten är förvissade om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan matrekvisition vara lämpligt bistånd. Denna möjlighet ska tillämpas restriktivt och det är viktigt att det inte leder till att socialtjänstsekretessen till skydd för den enskilde bryts. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården.

3.4.3 Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter behov kan matpengar beviljas. Gällande icke nordiska medborgare som tillfälligt vistas i kommunen, se kapitel 5.

3.5 Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att denne inte använder biståndet till avsett ändamål, exempelvis vid aktivt missbruk, kan försörjningsstödet reduceras med kostnaderna för detta.

4. Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet. Ändamålen står i bokstavsordning.

Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen.

4.1 Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, det vill säga föräldrars och efterlevande makars/registerade partners inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd.

Om dödsboet saknar medel till begravning, bör socialtjänsten bevilja bistånd som möjliggör en värdig begravning. Den avlidnes och anhörigas önskemål om formerna bör respekteras om kostnaden ligger inom ramen för skälig levnadsnivå. Kostnader beräknas efter gällande avtal med begravningsbyrå. Om en begravningsbyrå utan avtal anlitas, bedöms kostnadernas rimlighet i förhållande till gällande avtal. Bistånd till gravsten och förtäring medges inte.

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne på annan ort i eller utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Även om begravningen sker utomlands ska som huvudregel de faktiska kostnaderna styrkas. Kostnader som överstiger den kostnad som skulle ha beviljats om begravningen ägt rum på hemorten godtas inte.

4.2 Dator och internetuppkoppling

Bistånd till inköp av dator kan beviljas. Vid bedömning av behovet av dator ska särskild hänsyn tas till behoven hos barn och ungdomar som går i skolan. Utgångspunkten är vad en låginkomsttagare har råd med och vilka möjligheter sökande själv har att spara och planera för inköp av dator.

Bistånd till internetuppkoppling kan beviljas till faktisk skälig kostnad. Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har råd att kosta på sig.

4.3 Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom till exempel handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

4.4 Flyttkostnader

Bistånd till flyttkostnad kan beviljas till lägsta möjliga kostnad om flyttningen innebär ökade möjligheter för den enskilde att bli självförsörjande eller om flyttningen på annat sätt leder till förbättrade förhållanden och flyttningen inte kan bekostas med egna medel. I samband med att bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp.

Skälig kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Vid mindre omfattande flytt kan istället bidrag till taxi vara ett billigare alternativ. Endast om särskilda skäl finns godtas anlitande av flyttfirma. Offert ska då alltid begäras i förväg.

4.5 Fritidsaktiviteter för barn

Bistånd till barns fritidsaktiviteter, som inte ingår i riksnormen kan beviljas, särskilt för barnfamiljer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd. I bedömningen bör hänsyn tas till de sociala och hälsomässiga aspekterna av deltagande i fritidsaktiviteter och att detta kan vara en kompensatorisk faktor i barnets uppväxt. Bistånd kan beviljas för exempelvis medlemsavgift eller annan kostnad avseende barns och ungdomars deltagande i idrottsklubb eller förening.

4.6 Färdtjänstavgift

För färdtjänst beviljas kostnad motsvarande SL-kort, helt eller reducerat pris. Tilläggskostnad för färdtjänstresa beviljas inte. SL-kort beviljas inte samtidigt. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala.

4.7 Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (årskurs 1-3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd eller har inkomster i nivå med försörjningsstödet. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens. Barnomsorgsavgift som är grundad på rätt inkomst och omsorgstid beviljas till faktisk kostnad.

4.8 Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Bistånd till glasögon utgår till en skälig kostnad i nivå med lägsta paketpris som erbjuds av optiker. Kostnad för ögonlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med läkarintyg.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för personer med avtagande synskärpa så kallad ålderssynthet beviljas inte. Behovet kan tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Barn och ungdomar till och med 19 år kan få bidrag från landstinget för glasögon eller kontaktlinser. Vårdnadshavaren ansöker om bidraget. Mer information finns på landstingets hemsida.

4.9 Hemtjänstavgift

Bistånd till hemtjänstavgift utgår inte i normalfallet. Om sökanden regelmässigt ligger under normen på grund av hemtjänstavgiften hänvisas till möjlighet att få reducerad avgift. Vid

bedömning av enstaka biståndsbehov för till exempel tandvård, ska hemtjänstavgiften medräknas i normen.

4.10 Hemutrustning

Hemutrustning eller del av hemutrustning kan beviljas när det finns ett förväntat långvarigt bidragsbehov (minst sex månader) eller jämförbara förhållanden. Barnfamiljers behov ska särskilt beaktas och då även om särskilda behov finns hos barnen. Ungdomar som flyttar hemifrån är i normala fall inte berättigade.

Bistånd till hemutrustning ska bedömas restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att bedöma behovet ska hembesök göras. Följande ska övervägas:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?

Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.

Individer som omfattas av det kommunala flyktingmottagandet hänvisas till CSN för hemutrustningslån.

4.11 Juridiska kostnader

Bistånd beviljas till rättshjälpsavgift. Om den biståndssökande behöver juridisk hjälp, men inte får rättshjälp, kan socialtjänsten i vissa fall ge bistånd även för kostnader i till exempel vissa familjerättsliga ärenden eller i boendetvister. I övrigt hänvisas den sökande till sin hemförsäkring och dess rättsskyddsmoment.

I enskilda fall kan även ansökningsavgift till domstol beviljas exempelvis om det är viktigt vid våld i nära relationer att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs.

4.12 Avgifter för ID-handlingar m.m.

Kostnader för ID-handlingar och kostnader i samband med ansökan om svenskt medborgarskap kan beviljas. Kostnader för utländskt pass beviljas som huvudregel inte. Migrationsverkets avgifter för ansökan om uppehålls- och/eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, make eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utlänning som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut. Flera stora medborgargrupper och vissa studerande är också undantagna från avgift.

4.13 Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Extra bidrag till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädutrustning få bistånd till kläder och skor inom

försörjningsstödet ram utbetalt i en sammanslagen summa för 2-4 månader. Biståndet kan därefter justeras med normposten för motsvarande tid.

Engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning kan också beviljas. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår dock i normen och ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader.

4.14 Köavgifter

Kostnader för köavgift till Stockholms bostadsförmedling och avgifter till olika andrahandsförmedlingar kan beviljas bostadssökande för att underlätta den enskildes möjligheter att få en egen bostad.

4.15 Läkavård och medicinkostnad

Kostnader för läkarbesök och läkarförskrivna medicin och behandling inom högkostnadsskyddet beviljas till faktisk kostnad. Biståndet kan även omfatta till exempel besök hos distriktssköterska eller sjukgymnast. Huvudregeln är att endast kostnader som ingår i högkostnadsskyddet beviljas. Kostnader för medicin och behandling utanför högkostnadsskyddet kan beviljas om behovet är styrkt av läkare och bedömningen är att medicinen/behandlingen behövs för att uppnå en skälig levnadsnivå.

4.16 Magasineringskostnad

I första hand ska möjlighet till förvaring hos vänner och anhöriga undersökas. I annat fall kan ekonomiskt bistånd till magasinering av bohag beviljas. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman. Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag. Bistånd för magasinering ska endast beviljas om kostnaden för magasineringen är lägre än att köpa nytt.

4.17 Psykoterapikostnader

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

4.18 Resor utöver arbetsresor

Resor utöver arbetsresor beviljas inte i normalfallet. Om frekvent behov av resor föreligger till exempel i samband med behandling och rehabilitering, kan bidrag beviljas. Behovet behöver då styrkas med läkarintyg. För resor till och från arbete, studier eller annan daglig sysselsättning, se kapitel 3.

4.18.1 Rekreativresor

Huvudprincipen är att bistånd till rekreativresor inte beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns mycket starka sociala eller medicinska skäl för en resa till anhörig i rehabiliterande syfte.

Rekreativresa kan beviljas för barnfamiljer med särskilda behov som har försörjningsstöd och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig tid. Behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte. Bedömning ska även göras huruvida behovet av rekreation kan

tillgodoses genom lek- och fritidsposten i riksnormen. Nivån på det beviljade biståndet ska prövas utifrån vad barnfamiljer med låga inkomster i allmänhet har råd med.

4.18.2 Skolkort – SL

Skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Vid ett avslag från skolan och om det finns särskilda skäl kan ekonomiskt bistånd beviljas till skolkort, till exempel övergångsvis vid flytt innan barnet hunnit byta skola.

Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan. I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar i familjer med låga inkomster har rätt till. För ungdomar som är 20 år och fortfarande ingår i familjens hushåll, men som inte längre får extra tillägg och inte heller får SL-kort av skolan, kan SL-kort beviljas efter en individuell behovsbedömning.

4.18.3 Lägerverksamhet och liknande för barn

Med utgångspunkt från barns behov kan bistånd beviljas till kostnad för exempelvis lägerverksamhet, idrottsresor eller kolonivistelse utanför skolans ram om kostnaden är skäligen. Biståndet ska reduceras med beloppet för matpengar för motsvarande antal dagar.

4.18.4 Resor i samband med umgänge med barn

Behovsprövningen ska innefatta:

- Barnets behov av umgänge.
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.
- Skäligheten av kostnaden för resan.

Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas kan bistånd till kostnad för umgänkesresa beviljas. Reskostnaderna ska jämföras med vad en familj i allmänhet har råd att bekosta.

4.18.5 Resa till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farföräldrar och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd med.

4.18.6 Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn utan vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till resekostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften.

4.18.7 Återvändningsresor

Kostnad för återvändningsresor beviljas inte. Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvändningsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av resekostnad, dels som en allmän schablon per person.

4.19 Skulder

Bistånd till skulder som exempelvis avbetalning på studielån eller banklån, kontokortsskulder, privata skulder samt böter och underhållsstöd beviljas inte. Undantag ska endast göras om lån tagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Om sökanden på grund av skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon hänvisas till budgetrådgivning och skuldrådgivning.

Hyresskuld och elskuld ska i första hand betalas genom avbetalningsplaner med hyresvärd eller elleverantör. I sista hand kan bistånd till del av hyresskuld/elskuld eller hel hyresskuld/elskuld beviljas då inga andra alternativ finns att tillgå. Exempel på situationer där hyresskuld/elskuld kan beviljas är:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl inte haft tillräckliga inkomster för att betala hyra eller el.
- Om ansökan hade gjorts när hyresskulden/elskulden uppkom hade sökande haft rätt till bistånd.
- Om de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning eller avstängning av el. Barnrättsperspektivet ska dokumenteras i bedömningen.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld eller elskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld/elskuld i en barnfamilj ska en genomförandeplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande. Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulderna/elskulderna kan vara ett uttryck för omsorgssvikt från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnets hälsa och utveckling. En orosanmälan ska då göras.

Skuld för *avgift för barnomsorg* behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen inte sägas upp.

4.20 Spädbarnsutrustning

Bistånd kan beviljas till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att tillgodose detta, exempelvis genom arv från större syskon eller lån av utrustning från anhöriga. Den andre förälderns möjligheter till att kunna bekosta utrustning ska undersökas.

Bistånd till hel spädbarnsutrustning innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängutrustning och begagnad barnvagn. Kostnaden för barnvagn beräknas utgöra ungefär halva beloppet och kostnad för säng med utrustning cirka en fjärdedel.

Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn.

4.21 Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård. Bistånd till nödvändig uppehållande tandvård kan beviljas vid långvarigt behov av försörjningsstöd (minst sex månader) eller jämförbara förhållanden.

4.21.1 Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det bör uppmärksammas att det faktum att det står ”akut besök” på räkningen inte i sig innebär att behovet av behandling var akut.

4.21.2 Nödvändig uppehållande tandvård

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta. Bistånd till nödvändig tandvård kan beviljas personer som under minst sex månader haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen och som inte inom rimlig tid förväntas öka sina inkomster. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd enligt 1 kap 3 § lagen om statligt tandvårdsstöd. Att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkänts i försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att detta kan ligga till grund för om ekonomiskt bistånd enligt SoL ska beviljas till kostnaden eller inte.
- Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på försäkringskassans förteckning.
- Kostnadsförslag ska infordras och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård. Förvaltningen har avtal med förtroendetandläkare och kostnadsförslag från omkring 7000 kronor ska skickas till förtroendetandläkare för bedömning. Detta oavsett om bidragsbehovet väntas bli kortvarigt eller långvarigt.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Denna ska vara styrkt med läkarintyg eller med resultatet av ett psykometriskt test som utvisar att en person uppfyller kriterierna för extrem tandvårdsrädsla. Det ska även vara styrkt att personen inte kan tillgodogöra sig landstingets

terapiprogram för behandling av tandvårdsrädsla inom ramen för den öppna hälso- och sjukvårdens avgiftsregler och högkostnadsskydd.

Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå men ändå söker bistånd till tandvårdskostnad kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. Om kostnad och omfattning är skäligt beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under sex månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren.

Ett beslut om bistånd till tandvård sträcker sig ofta över flera månader men ska alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas”.

4.22 Tvättmaskin

Bistånd till inköp av tvättmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som gör det omöjligt att använda fastighetens tvättstuga. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg och inte kunna tillgodoses genom till exempel handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

5. Olika gruppers rätt till försörjningsstöd

5.1 Arbetslösa

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning av om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Kraven på en arbetslös biståndssökande person kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap 1 § SoL eller jämlikt 4 kap 4 och 5 §§ SoL.

Socialtjänsten kan enligt 4 kap 1 § SoL som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och att denne tar anvisat arbete. Den biståndssökande måste söka och ta varje lämpligt arbete som han eller hon anses kunna klara av. Det kan även gälla tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta. På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete. Vid den första kontakten ska sökanden informeras om att aktivt söka arbete. Efter att sådan information givits ska den arbetssökande på ett trovärdigt sätt redogöra för de arbeten som han eller hon har sökt. Sökanden ska vara inskriven på arbetsförmedlingen.

I kravet på den enskilde ingår också att denne deltar i insatser, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och arbetsökarverksamheter räknas hit. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

Den enskilde ska ges noggrann information om kravens innebörd och vad som blir konsekvensen om kraven inte följs.

Enligt 4 kap 4 § SoL finns utvidgade möjligheter att ställa krav på deltagande i kompetenshöjande insatser för personer som får försörjningsstöd. Socialtjänsten kan ställa krav på deltagande i kompetenshöjande insatser för alla som får försörjningsstöd och som inte fått fäste på arbetsmarknaden.

Syftet med praktik eller andra kompetenshöjande insatser ska vara ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden och krav på en viss aktivitet ska föregås av en individuell bedömning av den enskildes behov och förmåga. JO har konstaterat att eftersom den kompetenshöjande insatsen ska vara individuellt utformad så kan socialtjänsten inte kräva deltagande i sådan verksamhet från första dagen som bistånd beviljas. Den enskildes förutsättningar och behov måste först utredas. Insatsen ska vara tidsbegränsad och ska dokumenteras i en genomförandeplan.

För arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap 1 § SoL bör samverkan ske med arbetsförmedlingen och för arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap 4 § SoL ska samverkan ske med arbetsförmedlingen så att denna kompetens tas tillvara i bedömning om vad som är lämplig utformning.

Om den sökande utan godtagbart skäl avböjer kompetenshöjande verksamhet eller uteblir från verksamheten kan försörjningsstöd avslås eller nedsättas enligt 4 kap. 5 § SoL. Beslut enligt 5 § går att överklaga med förvaltningsbesvär. Det är viktigt att det i utredning och beslut klagörs vilka lagrum som tillämpas.

Socialtjänsten bör uppmana till och underlätta för flytt till arbete. Med utgångspunkt i barnets bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i

sina liv än barn i bidragstagande familjer, kan det även vara motiverat att barnfamiljer flyttar för att föräldrarna långsiktigt ska kunna försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning måste då övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för eventuella övriga familjemedlemmar.

Jobbstimulans

Jobbstimulansen gäller alla som har fått ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd minst sex månader i följd och som får arbete och arbetsinkomst eller ökar sin arbetsinkomst.

Jobbstimulansen gäller alltså även om den enskilde har haft vissa arbetsinkomster under sexmånadersperioden. Det finns inget krav på att den enskilde har fått försörjningsstödet från samma kommun under sexmånadersperioden.

När en enskild uppger arbetsinkomster behöver socialnämnden kontrollera om den enskilde är berättigad till jobbstimulansen. Det innebär kontroll av om den enskilde fram till den tidpunkten har fått försörjningsstöd sex månader i följd av den egna kommunen och/eller i en tidigare kommun. Den enskilde ska samtycka till att kontroll görs i en annan kommun (12 kap. 2 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Om den enskilde inte samtycker till kontrollen får nämnden besluta på de uppgifter som finns (JO, beslut den 2 maj 2013).

Under kvalificeringsperioden för jobbstimulans ska den enskilde ha fått försörjningsstöd under en sammanhängande tid om sex månader. Socialstyrelsens slutsats är att ett avslag för en månad avbryter kvalificeringsperioden och en ny kvalificeringsperiod på sex månader påbörjas. Om avslaget överklagas och domstolen bedömer att den enskilde hade rätt till bistånd kan socialnämnden behöva justera beräkningarna.

Genomförandeplan

Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser från socialtjänsten för att öka anställningsbarheten. En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna utredning ska en planering göras tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad genomförandeplan ska upprättas.

Av genomförandeplanen ska det framgå vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Socialtjänsten ska verka för att den arbetslöse aktiverar egna resurser. För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser.

Genomförandeplanen ska regelbundet följas upp och revideras vid behov.

I de fall där den enskilde inte har följt genomförandeplanen ska en bedömning alltid göras av skälen till detta. Eventuellt kan genomförandeplanen med dess innehåll och insatser behöva ändras. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetsökarverksamhet, påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl.

Frånvaro från arbetsmarknadsaktivitet

Vid frånvaro på grund av sjukdom mer än sju dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Vid upprepade frånvarotillfällen som hindrar deltagande i arbetssökarverksamheten, för besök hos läkare eller myndighet, ska skriftlig dokumentation alltid uppvisas. Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds plats på alternativ förskola. Beträffande ledighet från arbetssökarverksamhet eller praktik i samband med helgdagar är det de av riksdagen beslutade helgdagarna som gäller.

5.1.1 Arbetslösa efter uppsägning på egen begäran

Om den arbetslöse har blivit arbetslös på grund av att denne har sagt upp sig själv är huvudprincipen att försörjningsstöd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som det medför att säga upp sig på egen begäran. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Observera att olika arbetslöshetskassor kan ha olika karenstid.

Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl för att säga upp sig ska denne alltid uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättningen hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, det vill säga om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

5.1.2 Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras, även i annan kommun del om avståndet är rimligt. Undantag från denna princip kan göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg.

Full föräldrapenning ska tas ut innan barnet är redo att börja förskola. Två veckor får sparas fram till det år föräldrapenningen senast får tas ut enligt försäkringskassans regler. Sparade dagar kan användas bland annat till barnets invänjning i förskoleverksamhet eller skola. Vid parallellt deltagande i arbetssökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna.

5.1.3 Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Bidragstagare som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna ersättning om de deltar i kommunal aktivering. Olika regler gäller för olika arbetslöshetskassor. För att kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet måste den sökande ha fått ett godkännande från sin kassa, vilket ska styrkas med ett intyg. Konsekvensen av deltagande i kommunalt anvisad aktivitet kan annars i praktiken bli att behovet av försörjningsstöd kan öka.

5.2 Personer med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även i de fall det kan finnas svårigheter, så som sjukdom, missbruk eller psykisk ohälsa. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Personer med denna problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget och här är samverkan mycket viktig.

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas vid sjukdom, missbruk eller psykisk ohälsa. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde dock medverka till en rehabiliterande planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Om en sökande inte medverkar, helt eller i stor utsträckning, i socialtjänstens arbete för att genomföra en utredning eller utarbeta en genomförandeplan så kan detta utgöra grund för att reducera biståndet.

5.2.1 Personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

För att arbetsförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i arbetssökaraktiviteter, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetslösa som är sjuka ska om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt erbjudas rehabiliterande insatser i samverkan med exempelvis försäkringskassan, psykiatrimottagning, vårdcentral eller via samtycke till Resursrådet. Personen ska i det fallet medverka till behandling och rehabilitering för att berättigas försörjningsstöd. Arbetslösa som är sjukskrivna på deltid ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

Den som varit sjukskriven 364 dagar och fortfarande är sjuk ska ansöka om sjukpenning på fortsättningsnivå. Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer att arbetsförmågan inte kommer att återfås inom överskådlig framtid ska sjukersättning sökas. Om den sökande är under 30 år kan ansökan om aktivitetsersättning göras om arbetsförmågan bedöms vara nedsatt minst ett år.

Vid avslag på sökt ersättning från försäkringskassan, till exempel sjukpenning eller sjukersättning/aktivitetsersättning, ska beslutsunderlag uppvisas. Om försäkringskassan bedömt att det inte finns en nedsatt arbetsförmåga bör sökande uppmanas att inkomma med ett mer utförligt läkarutlåtande. Om inget nytt läkarutlåtande inkommer får personen bedömas vara arbetsför. Där oklarheter råder trots inkomna läkarutlåtanden skall samtycke till Resursrådet inhämtas för ytterligare utredning av arbetsförmåga.

5.2.2 Personer med missbruksproblem

Vid missbruksproblem är det ofta viktigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen. Även samverkan med andra myndigheter, såsom landstinget, kan vara aktuellt.

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarliga missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. En individuell bedömning behöver göras gällande de krav som ställs på arbetssökande i övrigt. Kravet på att delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling för missbruket. Däremot kan deltagandet fungera förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser mot

missbruket. Kravet på deltagande i praktik eller arbetsträning ska alltid vara sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan försörjningsstödet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

5.2.3 Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa måste de grundläggande problemen först utredas innan socialtjänsten tar ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen och med landstinget. Om personen är sjukskriven, se även under rubrik *Personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom*.

Liksom vad gäller personer med lindrigare missbruksproblem kan socialtjänsten på personer med lindrigare psykiska problem ställa krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap. 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling men insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

5.3 Studerande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd. Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via arbetsförmedlingen.

Undantag från denna regel kan gälla studier med studiestartsstöd, personer som saknar grundskola och har rätt att studera på grundskolenivå samt vuxna som studerar svenska för invandrare (SFI). De som studerar SFI kan ha rätt till försörjningsstöd upp till och med kursnivå D, om studierna bedöms öka möjligheterna till arbete och egen försörjning. Efter kursnivå C bedöms personen vara fullt arbetsför och måste alltså vara aktivt arbetssökande parallellt med eventuella fortsatta svenskastudier. Om en person i undantagsfall, efter individuell behovsprövning, beviljas ekonomiskt stöd av socialtjänsten för vuxenstudier ska denne ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel.

Socialtjänsten ska begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. För att ha rätt till försörjningsstöd ska studerande kunna visa att de i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsebar situation som de kunnat planera inför.

Studiemedlen ska täcka levnadsomkostnaderna under terminerna till och med den dag terminen slutar enligt studiemedelsbeslutet. Först därefter inträder rätt till försörjningsstöd.

Högskolestuderande har inget uppehåll mellan hösttermin och vårtermin och ska därför inte beviljas försörjningsstöd för studieuppehåll då. För övriga studerande kan reducerat försörjningsstöd till matpengar beviljas för studieuppehållet över jul och nyår. Vid studieuppehåll över sommaren ska försörjningsstödet vara reducerat för ensamstående och par utan barn. I det reducerade försörjningsstödet ingår matpengar, arbetsresor och eventuell hyra som förfaller till betalning under perioden. Motivet till reduktionen är att biståndet ska anses tillfälligt. Barnfamiljer beviljas fullt försörjningsstöd om villkor i övrigt är uppfyllda.

5.3.1 Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrar har enligt föräldralken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess att den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan. I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll.

Alla nyanlända i gymnasieåldern, 16-20 år, har möjlighet att påbörja så kallad Språkintröduktion. Språkintröduktion utformas för enskild elev och ska ge en utbildning med tyngdpunkt på det svenska språket, vilket möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Eleven söker via gymnasieantagningen. Ungdomar under 21 år som har Språkintröduktion omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

För ungdomar som fyllt 18 år som i stället för gymnasiestudier väljer att börja läsa på SFI gäller samma regler som för övriga vuxna, och de ska hanteras som eget hushåll.

Ungdomar som fyllt 18 år och som saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn, kan beviljas försörjningsstöd till sitt uppehälle så länge de studerar på ungdomsgymnasium.

5.4 Personer 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till pensionsmyndigheten för att ansöka om äldreförsörjningsstöd i stället. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos pensionsmyndigheten ska det återsökas.

Personer med pension eller äldreförsörjningsstöd som ansöker om ekonomiskt bistånd till exempelvis tandvård eller glasögon kan beviljas detta efter sedvanlig prövning av deras egna möjligheter att betala dessa utgifter.

5.5 Företagare

Om en person har ett företag eller ett uppdrag i företag ska alltid eventuella inkomster och tillgångar i företaget utredas. Om en person driver ett eget företag och ansöker om ekonomiskt bistånd måste personen i första hand ta ut lön från företaget. Företaget i sig kan representera en realiserbar tillgång men det kan variera beroende på företagsform. Om personen inte kan försörja sig på den egna verksamheten kan socialtjänsten hänvisa personen till att avveckla företaget och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. I varje enskilt fall behöver dock en individuell prövning göras. I detta ingår att bedöma vilket resultatet blir för den enskilde om bistånd beviljas eller inte.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till företagare i vissa fall:

- Om det föreligger nöd.

- Under tiden den enskilde har en arbetsmarknadsinsats för att starta eget företag och uppbär ersättning från arbetsförmedlingen. Insatsen kan pågå i sex månader.
- Företagaren har uppburit aktivitetsstöd från arbetsförmedlingen under sex månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom tre månader.

5.6 Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Personer som dömts till fängelsestraff ska själva ta reda på om de har möjlighet att omgående påbörja verkställigheten. I så fall ska detta ske. Vid ansökan om bistånd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården. I de fall personen inte omedelbart kan påbörja verkställigheten kan bistånd beviljas i avvaktan på verkställighet.

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan.

Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Vid en vårdtid på högst sex månader kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I de fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

Vid vårdtid som överstiger sex månader ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering. Under tid då sökande försöker ordna lägenhetsfrågan kan bistånd till hyran beviljas efter särskild prövning.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar. Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras.

Vid avslut av kriminalvård ska straffidsbeslut uppvisas. I samband med avslutning av kriminalvård ligger ansvaret för bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod (se 2 kap. 5 § SoL). En rimlig övergångsperiod kan vara cirka en månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård kan ha kvar rätten till vissa ersättningar från försäkringskassan, såsom rätten till sjukpenning, pension och bostadsbidrag.

5.7 Utomeuropeiska medborgare

Det finns olika grupper av utomeuropeiska medborgare vilka presenteras nedan:

- Personer utan uppehållstillstånd
- Personer med uppehållstillstånd
- Nyanlända
- Asylsökande

Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa.

5.7.1 Personer utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, till exempel turister, affärsresande och säsongarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem.

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Socialnämnden bör då uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om ett uppehållstillstånd. Ansöker personen inte om uppehållstillstånd kan det möjligen bli aktuellt med bistånd i avvaktan på avvisning eller utvisning.

5.7.2 Personer med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet. För utländsk medborgare utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha denna typ av uppehållstillstånd redan vid inresan.

Studenter ska inte beviljas ekonomiskt bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Upphållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

5.7.3 Nyanlända

Personer med flyktingstatus som har uppehållstillstånd och som har anvisats till kommunen eller som själva har bosatt sig i kommunen har samma rätt till ekonomiskt bistånd som övriga kommuninvånare.

5.7.4 Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. Under den tid det tar att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning har en utlänning rätt att få fortsatt bistånd enligt LMA vilket kan innebära rätt till dagersättning och kostnad för boendet.

Rätten till bistånd upphör först när utlänningen lämnar landet enligt 11 § punkt 2 LMA. Kommunen ansvarar för gruppen ”Övriga som sökt uppehållstillstånd” i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), det vill säga ”har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas”. Det är Migrationsverket som beslutar om detta, och beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagersättning enligt LMA och det utbetalas av kommunen. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja boendekostnad. Dagersättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Dagersättningen ska även täcka utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård samt läkemedel. Om särskilt angelägna behov uppstår kan särskilt bidrag lämnas för kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, handikapputrustning, spädbarnsutrustning och begravningskostnad. Bistånd som kommunen utger enligt LMA ska återsökas från staten. Undantag från ovanstående ska göras för barn under 18 år som bor hos vårdnadshavare med uppehållstillstånd. Deras bistånd ska prövas enligt SoL.

5.8 EU-medborgare

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om *uppehållsrätt*, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge, Liechtenstein och Schweiz.

Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU-medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Svenska medborgare räknas med andra ord inte som EU-medborgare i det här sammanhanget.

EU-medborgare har rätt att resa in i Sverige utan visum eller uppehållstillstånd och vistas här i tre månader. Efter tre månader måste de uppfylla vissa villkor för att ha uppehållsrätt och därmed få stanna. En EU-medborgare kan återgå till sin rätt att vistas här tillfälligt i tre månader genom att lämna landet och sedan återkomma.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt genom till exempel en anställning i Sverige, se vidare nedan.

Vid en ansökan om ekonomiskt bistånd under de tre första månaderna bedöms ansökan på samma sätt som för personer som vistas i Sverige utan uppehållstillstånd. Kommunen har det yttersta ansvaret vilket innebär att bistånd för att undanröja akut nöd kan beviljas. En individuell bedömning ska alltid göras. Efter tre månaders vistelse i Sverige ska EU-medborgaren ha uppehållsrätt för att kunna beviljas ekonomiskt bistånd, se vidare nedan.

5.8.1 Upehållsrätt

Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. Upehållsrätten finns så länge villkoren är uppfylla. EU-medborgaren har uppehållsrätt om:

- denne är arbetstagare eller egen företagare i Sverige eller
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning eller
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige eller
- tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige eller
- är familjemedlem till en EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses också släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make/maka. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt.

En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt. Vid vistelse utomlands, två år eller mera, upphör den permanenta uppehållsrätten.

Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Vilken kategori av personer med uppehållsrätt i Sverige en person hör till kan dock aktualisera frågor som socialtjänsten har att ta ställning till. I fråga om uppehållsrätt går det en tydlig skiljelinje mellan de EU-medborgare som är ekonomiskt aktiva och de som inte utövar någon ekonomisk verksamhet i Sverige. Detta påverkar i sin tur även rätten till bistånd. Förenklat kan man säga att arbetstagare, egenföretagare och arbetssökande anses som ekonomiskt aktiva medan till exempel turister, studenter och pensionärer betraktas som ekonomiskt icke-aktiva. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållsrätt.

Personer tillhörande kategorin ekonomiskt aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och rätt till socialt bistånd än de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

Uppehållsrätt för EU-medborgare som är arbetstagare

I EU-rätten har arbetstagarbegreppet fått en bred tolkning. Tre kriterier är avgörande och måste uppfyllas för att någon ska anses vara arbetstagare:

- arbetet ska utföras åt annan
- personen ska vara under dennes arbetsledning och
- arbetet ska ske mot ersättning

Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembiträde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som

normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I dessa fall kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid arbetsförmedlingen och bedöms ha en verklig chans att få ett arbete. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period samt anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader om det bedöms troligt/möjligt att personen har möjlighet att skaffa nytt arbete under denna tid. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande.

Om en EU-medborgare som arbetstagare vistas i Sverige har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare har.

Uppehållsrätt för EU-medborgare som är egen företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egna företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska likabehandlas när det gäller ekonomiskt bistånd, se ovan avsnitt 5.5 Företagare. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skattsedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Ett registreringsbevis eller F-skattsedel ska kunna uppvisas för att sökande ska betraktas som egen företagare.

Uppehållsrätt för EU-medborgare som är arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas sex månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten, jfr också 3 a kap 3 § punkten 2 utlänningslagen.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall i vilken omfattning, bistånd ska utges.

Uppehållsrätt för EU-medborgare som är icke yrkesverksamma

Uppehållsrätt föreligger även för vissa studerande och till exempel pensionärer som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt en heltäckande sjukförsäkring. Uppehållsrätten föreligger så länge villkoren är uppfyllda.

Personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma bör i normalfallet själva disponera över tillräckliga medel för sin försörjning.

5.8.2 EU-medborgares rätt till bistånd

En EU-medborgare som är arbetstagare i Sverige ska som nämnts fullt ut likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt SoL. Handläggningen ska då ske på samma sätt som för svenska medborgare och för rätt till bistånd krävs att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda och det gäller alla familjemedlemmar i hushållet.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare.

En individuell prövning måste dock göras om bistånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sitt egentliga bo och hemvist till Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera sin ekonomi. Om egentligt bo och hemvist inte är flyttat till Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i Sverige kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland. Om det inte finns någon försörjningskälla i hemlandet eller annan anknytningspunkt saknas och personen har för avsikt att flytta permanent till Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning, finns inte grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp. Rätten till bistånd för dessa personer har dock hittills inte prövats av Regeringsrätten och därför är det osäkert hur långt kommunens yttersta ansvar sträcker sig.

Vid bistånd i akuta situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen.

6. Anvisningar för handläggningen

I detta avsnitt anges riktlinjer för handläggningen. Avsnittet innehåller uppgifter om socialtjänstens informationsskyldighet, ansökan och den enskildes rätt till företrädare, riktlinjer avseende tillgångar, socialtjänstens dokumentationsskyldighet, hantering av inkomster och utgifter i olika situationer samt handläggning av återkrav.

6.1 Information

Socialtjänsten har en informationsskyldighet som gäller oavsett om syftet med kontakten är att ansöka om ekonomiskt bistånd eller få allmänna upplysningar. Information som ges till sökande ska vara tydlig, lättbegriplig och tillgänglig för så många som möjligt. Information som riktar sig till särskilda grupper, såsom personer som inte behärskar svenska språket eller har en funktionsnedsättning, ska vara anpassade efter deras behov. För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Information ska även lämnas om handlägningsprocessen och de kontroller som görs.

Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden samt om att lämnade uppgifter kommer att registreras i kommunens socialregister. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan. Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång med varje sökande och den sökande ska ha möjlighet att ställa frågor.

6.2 Ansökan

En ansökan kan vara skriftlig eller muntlig och ställning måste tas till varje ansökan.

Det är viktigt att skilja mellan en ansökan och ett rådgivande samtal. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte.

Utgångspunkten är att den sökande ska visa att han eller hon har rätt till bistånd och ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter. Om en ofullständig ansökan inkommer kontaktas den sökande för att klargöra vilka kompletterande uppgifter som behövs.

6.2.1 Samtycke

Alla kontroller som görs och kontakter som tas i samband med en biståndsansökan ska ske med den sökandes samtycke. Den enskilde ger sitt godkännande till att olika kontroller genomförs genom att den sökande undertecknat ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Vid sådana kontroller ska ytterligare samtycke inhämtas av den sökande och registreras i verksamhetssystemet. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta också registreras i verksamhetssystemet.

Om den sökande inte lämnar sitt samtycke måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om att avslå ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar i utredningen.

6.3 Företrädare

6.3.1 Ombud

Den enskilde har rätt att anlita ett ombud vid sina kontakter med myndigheter. Ett ombud kan vara den enskildes anhörige, närstående eller någon annan person. I de fall ett ombud inte är den enskildes legala företrädare ska en formell fullmakt undertecknas. En muntligt mottagen fullmakt ska alltid dokumenteras.

6.3.2 Anhörig eller närstående

Anhöriga har ingen laglig rätt till inflytande om de inte är den sökandes formella ombud eller legala företrädare. Anhöriga eller närstående ska dock beredas möjlighet att lämna synpunkter om den enskilde så önskar. Om uppgifter från annan part inhämtas ska samtycke från den enskilde finnas dokumenterat.

6.3.3 God man och förvaltare

Personer som behöver hjälp att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och/eller sörja för sin person kan få en god man eller förvaltare.

En god man är endast ett biträde till den enskilde, som har kvar sin rättshandlingsförmåga. Detta betyder att gode mannen måste inhämta huvudmannens samtycke till alla större rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen. Saknar den enskilde förmåga att kunna ge sitt samtycke är gode mannen behörig att själv företa rättshandlingar inom ramen för sitt förordnande och för den enskildes bästa.

En förvaltare har, inom ramen för sitt förordnande, ensam behörighet att företa rättshandlingar för huvudmannens räkning utan att inhämta dennes samtycke.

Det är tingsrätten som på förslag från överförmyndarnämnden fattar beslut om anordnande, utökning, minskning eller upphävande av godmanskap och förvaltarskap.

6.4 Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc.

6.4.1 Bil

Kontroll av eventuellt bilinnehav ska göras hos bilregistret i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt.

Om bilen är en förutsättning för att den sökande ska kunna ta sig till och från sitt arbete eller om den behövs i arbetet godtas bilinnehav. Detta ska då styrkas med intyg från arbetsgivare.

Närheten till kollektivtrafik från bostaden kan också beaktas vid bedömning om godkännande av bilinnehav. Om en person av medicinska skäl är i behov av bil ska detta styrkas med intyg från läkare. I övrigt godtas inte bilinnehav. Rådrum på 1-3 månader kan ges för avyttrande.

Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas. Milersättning som utbetalas på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen.

6.4.2 Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt och villa kan ses som realiserbart kapital. En bedömning behöver göras där hänsyn tas till eventuella lån på bostaden, bostadens värde och sökandes möjligheter att få annat boende. Om det bedöms att försäljning ska ske ska rådrum beviljas under fyra månader. Bevakning ska ske att försäljningen initieras. Värdering kan ske med hjälp av mäklare.

6.4.3 Annat fastighetsinnehav

Ekonomiskt bistånd till personer som äger fastighet, eller andel av fastighet som de inte använder som bostad, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning om det är fråga om fritidshus. Om det finns särskilda skäl, t ex om fastigheten är bebodd kan rådrum för försäljning ges, dock högst fyra månader. Även del i fastighet ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning.

6.4.4 Bankmedel, aktier, obligationer

Ekonomiskt bistånd ska inte beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper.

6.4.5 Bosparande

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst tre månader, och den sökande saknar förstahandskontrakt. I dessa fall godtas inestående kapital i bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen köttid.

6.4.6 Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Den enskilde ska undersöka möjligheten att ta ut sitt pensionssparande. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska pensionssparandet inte tas upp som en tillgång.

6.4.7 Barns tillgångar

Om barn har inkomster i form av exempelvis barnpension eller inkomst av kapital, som ränta och avkastning, ska de avräknas gällande barnets försörjning enligt norm, inklusive boendekostnad. Barns tillgångar i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Barn får dock ha sparade medel upp till 15 % av prisbasbeloppet. Se vidare Socialstyrelsens handbok.

6.5 Inkomstberäkning

Grundprincipen är att inkomster reducerar försörjningsstödet.

6.5.1 Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet

- Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten.
- Handikappersättning (skattefri)
- Merkostnadsersättning vid vårdbidrag
- Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar

- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som t.ex. ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.
- Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, t.ex. från FVO (Föreningen för Vålgörenhetens Ordande)
- Anhörigbidrag (där utbetalningen till medhjälpare kan styrkas).

Beträffande handikappersättning och merkostnadsersättning vid vårdbidrag är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, då dessa kostnader således inte ska täckas av ekonomiskt bistånd.

6.5.2 Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet

- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet får göras från fall till fall.

6.5.3 Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte kräva att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras.

Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster ett par månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation.

6.5.5 Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande skolungdomars inkomster av eget arbete ska enligt 4 kap. 1a § SoL inte beaktas som inkomst till den del som understiger ett prisbasbelopp per kalenderår. Till skolungdomar räknas ungdomar under 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Om inkomsten är högre än ett prisbasbelopp bör inkomsten avräknas mot skolungdomens del i familjens kostnader inklusive boendekostnad.

6.6 Dokumentation

Socialtjänsten har en dokumentationsskyldighet vid handläggning och genomförande, vilket är särskilt viktigt i samband med myndighetsutövning. All dokumentation rörande enskild klient sker i verksamhetssystemet. Syftet med socialtjänstens dokumentationsskyldighet är främst:

- Den enskildes rättssäkerhet.
- Ett verktyg för socialtjänsten för den individuella planeringen.
- Uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring.

Dokumentationen ska omfatta dels de omständigheter som rör den enskildes hjälpbehov, dels på vilket sätt utredningen genomförts, till exempel hur man inhämtat uppgifterna. Dokumentationen ska göras på ett sådant sätt att det framgår hur ärendet fortlöper och vad som ligger till grund för besluten. Den sökande har rätt att ta del av och förstå dokumentationen. Om den enskilde anser

att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Fördjupad vägledning kan erhållas från Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”.

6.7 Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd prövas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, till exempel om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (FL 27 §).

Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas.”

6.8 Avslagsbeslut och överklagande

6.8.1 Avslagsbeslut

Beslut om ekonomiskt bistånd enligt SoL är myndighetsutövning. Den sökande ska alltid underrättas om ett avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § eller 5 § SoL. Beslutet ska alltid vara skriftligt och motiveringen till beslutet ska framgå. Beslutsdokumentet i original skickas eller överlämnas till den sökande.

Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

6.8.2 Överklagan

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. I normalfallet bör tiden inte överstiga en vecka. Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattat det överklagade beslutet avvisa överklagan.

6.9 Återsökning och återkrav av beviljat ekonomiskt bistånd

Rätten till ekonomiskt bistånd enligt SoL är det yttersta skyddsnetet i samhällets trygghetssystem. Huvudprincipen är därför att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken, SFB (återsökning) och 9 kap. 1 och 2 §§ SoL (återkrav).

6.9.1 Återsökning hos Försäkringskassan enligt Socialförsäkringsbalken

Lagstöd finns i socialförsäkringsbalken (SFB, 107 kap. 5 §). Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid Försäkringskassan prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period som försäkringskassans beslut om ersättning avser fått minst 1 000 kronor till sin och sin familjs försörjning genom ekonomiskt bistånd från kommunen. Den enskilde ska vara informerad om att utbetalt belopp kommer att återsökas hos försäkringskassan.

Personens ansökan om ersättning behöver följas upp varje månad, innan nästa månads beslut, för att se om försäkringskassan har fattat ett beslut. Om ett avslagsbeslut har fattats så finns det inte grund för att göra en begäran om retroaktiv ersättning för kommande månader.

Observera att om försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp.

Vissa förmåner är inte möjliga för kommunen att återsöka, dessa är barnbidrag, assistansersättning, aktivitetsstöd, etableringsersättning, etableringstillägg och bostadsersättning.

6.9.2 Återkrav enligt SoL

Det finns tre sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd.

1. Bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL med villkor om återbetalning (9 kap. 2 § st. 1 SoL) som förskott på förmån, ersättning etc.
2. Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning (9 kap. 2 § st. 2 SoL)
3. Återkrav av bistånd som hushållet fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL)

Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan den dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över norm. Återkrav får inte göras mot framtida bistånd. De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i förvaltningsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas.

Återkrav vid bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL - Förskott på förmån

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder enligt 9 kap. 2 § första stycket, SoL:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som på grund av förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska det inte beslutas om återkrav. Möjligheten att återkräva måste undersökas och bedömas från fall till fall. Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan socialtjänsten och den enskilde. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav gäller. Däremot finns inget krav att utbetalningarna ska avse samma tidsperiod.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från Försäkringskassan som exempelvis sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, BTP (bostadstillägg för pensionärer), sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning, vårdbidrag och underhållsstöd. Andra ersättningar eller förmåner kan t.ex. vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning och studiestöd.

Situationer som avses under punkt 3 kan till exempel vara om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalningar eller banktransaktioner.

Återkrav vid bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL

Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, vid bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL är endast tillämpliga för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När biståndet prövas enligt 4 kap. 2 § SoL måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap. 1 § SoL.

Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om det beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap. 2 § andra stycket:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §

Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 1 § ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom:

- Oriktiga uppgifter.
- Underlåtenhet att lämna uppgift.
- Eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.

Kommunen får i dessa fall kräva tillbaka vad som betalats ut för mycket. Kommunen får alltså även kräva tillbaka för högt eller obehörigt bistånd som den enskilde fått också då han eller hon inte haft för avsikt att framkalla en felaktig utbetalning. Detta gäller också då det är kommunen som förorsakat den felaktiga utbetalningen, men där den enskilde borde ha förstått att den var fel. Exempel på det senare kan vara rena felräkningar eller när dubbel utbetalning skett av misstag. Denna bestämmelse ersätter eller inskränker inte skyldigheten att göra polisanmälan om den enskilde avsiktligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Grunden för återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL är alltid att biståndet är utbetalt på felaktig grund. Biståndet behöver således inte vara förskott på förmån eller ersättning eller vara beviljat med villkor om återbetalning.

6.10 Ersättningstalan

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ kan socialtjänsten med stöd av 9 kap. 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan hos förvaltningsrätten ska väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar och senast inom tre år från det att biståndet utbetalades. Om socialtjänsten inte har väckt talan inom tre år från det att biståndet utbetalades och personen inte återbetalar skulden saknas möjlighet för socialtjänsten att få skulden återbetald.

6.10.1 Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom tre år från det biståndet utbetalades kommer att kunna återbetala beloppet, får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga.

6.11 Anmälan vid misstänkt bidragsbrott

Polisanmälan enligt 6 § bidragsbrottslagen ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts.

Oavsett om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts eller inte ska det belopp som den enskilde fått obehörigen eller med för högt belopp återkrävas med tillämpning av bestämmelserna i 9 kap. SoL.

Lagstiftning

Lagstiftning	Svensk författningssamling
Begravningslag (BegrL)	SFS 1990:1144
Bidragsbrottslag	SFS 2007:612
Folkbokföringslag	SFS 1991:481
Förvaltningslag (FL)	SFS 2017:900
Föräldrabalk (FB)	SFS 1949:381
Föräldraledighetslag	SFS 1995:587
Hälsa- och sjukvårdslag (HSL)	SFS 1982:763
Kommunlag (KL)	SFS 2017:725
Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare	SFS 2010:197
Lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)	SFS 1994:137
Lag om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	SFS 1993:387
Lag om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster	SFS 1995:479
Offentlighets- och sekretesslag (OSL)	SFS 2009:400
Sambolag	SFS 2003:376
Skollag	SFS 2010:800
Socialförsäkringsbalk (SFB)	SFS 2010:110
Socialtjänstförordningen	SFS 2001:937
Socialtjänstlagen (SoL)	SFS 2001:453
Utlänningslag (UtlL)	SFS 2005:716
Äktenskapsbalk (ÄktB)	SFS 1987:230
Ärvdabalk (ÄB)	SFS 1958:637

